

Kosáry Domokos: Megnyitó

Ernek az évnék az elején látogatást tett nálunk Lester Brown úr, a washingtoni székhelyű Worldwatch Institute irányítója. Megkaptuk tőle az intézet 1992-re szóló évi jelentését, amely State of the World címen arról számol be, hogy hol tartunk a „fenntartható társadalom” felé való haladásban. Mint ismeretes, a „fenntartható fejlődés” (sustainable development), illetve „fenntartható társadalom” (sustainable society) fogalma is Brown munkássága nyomán terjedt el – (Building a Sustainable Society, NY 1981), illetve az intézet publikációs tevékenysége nyomán, hiszen ezek az évi jelentések 1984 óta látnak napvilágot. A legújabb kötet 2. fejezete foglalkozik a biológiai sokféleséget és az ökoszisztémákat fenyegető veszedelmekkel, így a nagymértékű erdőirtással is. S itt a szöveg nemcsak Brazília ismeretes példájára hivatkozik – hozzátéve, hogy újabb és folyamatos ott valamelyest lelassult –, hanem történeti perspektívában arra a tényre is, hogy Észak-Amerikában a mérsékelt égvégi erdőkből az előző századok erdőirtása következtében alig 10%-a maradt csak meg napjainkra.

E vonatkozásban az 1991-ben Párizsban rendezett X. Erdészeti Világkongresszus is komor nemzetközi helyzetképet vázolt fel. Itt egyebek közt megállapították, hogy a trópusi erdőpusztítás már elérte az évi 17 millió hektárt, hogy szárazföldünknek már 31%-a sivatag, és hogy a globális fakitermelés ma mintegy 15%-kal haladja meg az évi folyónövedéket. Rámutattak továbbá arra is, hogy Európában is megnőtt a súlyosan, olykor katasztrofálisan károsult erdőterületek aránya az ipari emissziók, rossz vízgazdálkodás stb. következtében. (A cseh- lengyel-német háromszög állapotáról nemrég megrázó filmet készített a laxenburgi IIA SA intézet.) E kongresszuson bizonyos ajánlások adódtak: a veszélyeztetett ökoszisztémák és fajok megóvása, a biológiai diverzitás megőrzése és a természetvédelem, az erdővédelem fejlesztése érdekében, annál is inkább, mivel az erdők fontos funkciókat látnak el a gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésben, és feltehetően nem kismértékben – a szén-dioxid lekötése által, az üvegházhatás fékezésében is.

Ezek után került sor ez év júniusában az Egyesült Nemzetek Szervezete által Rio de Janeiroban szervezett 2. Környezeti Világkonferenciára, amely, ha nem is tudott áttörő erejű döntéseket hozni, s

egyeztetni eltérő, ütköző érdekeket, a problémák és teendők megvitatásával talán mégis jelentett valami előrelépést. Itt hangsúlyosan előtérbe kerültek a légkör védelmének, az üvegházhatásnak, a globális felmelegedésnek, a biológiai diverzitás és a genetikai erőforrások védelmének kérdései. Az erdőkről – tudjuk – nem született külön egyezmény, hanem csak egy nyilatkozat, amely azonban azt talán mégis elősegítheti, hogy a benne megfogalmazott elveket majd egyre többen elfogadják. Az elvek valamennyi erdőtüpusra vonatkoznak és a gazdálkodás és a védelem terén a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtésére irányulnak. Hangsúlyozzák, hogy bár az erdők minden ország szuverén tulajdonát képezik, a közvetlen gazdasági hasznon kívül mérlegelni kell az erdők környezetvédelmi és társadalmi, kulturális szerepének fontosságát, hogy a fejlődő országok kapjanak segítséget a racionális erdőgazdálkodási módszerek meghonosítására, és hogy az erdőösztít, fásítást elő kell segíteni, főleg a mezőgazdaságit kevésbé használható területeken.

Legújabbban Sir William Mitchell, az European Science Foundation alelnöke, egy Laxenburgban, a IIA SA intézetben tartott előadásában arra figyelmeztetett, hogy a globális felmelegedés prognózisa egyelőre inkább hipotézisnek tekinthető, mivel természetudományos (kísérleti) úton még nincs teljes mértékben megalapozva. Bizonyos azonban, hogy jobb arra is felkészülnünk, hogy a felteves beigazolódik, hiszen a globális kihívások, ha ilyenek valóban fellépnek, Kelet-Közép-Európa zónáját és benne Magyarországot nem hagyják érintetlenül. S az ipari emissziókból, légszennyezésből stb. származó károk is nemzetközi, széles értelemben vett regionális jellegűek. Ezek már olyan, válaszra váró, konkrét kihívások, veszedelmek, amelyek kiegészülnek további, helyi problémákkal is. Olyanokkal, amelyek saját környezetünk, adottságaink történeti fejlődéséből adódnak.

A mindezekre adandó válaszok, a stratégiai döntések szakmai megalapozásához hozzájárulni a maga eszközeivel, a Magyar Tudományos Akadémia is fontos feladatának tekinti, hiszen olyan magasabb szintű nagy nemzeti érdekekről van szó, minden napi politikától függetlenül, amelyek szolgálatát a tudománynak is vállalnia kell. Ez társadalmi funkciója. Az

Akadémia agrár szakemberei e szolgálat jegyében fogalmazták meg nemrég munkálataikat mezőgazdaságunk problémáiról az átalakulás, átmenet időszakában, valamint az aszályról, vagyis arról a kérdésről, hogy mennyiben számolhatunk a jövőben egy olyan folyamattal, amelynek során a Duna-medence klímája a ciklikus változásokon túlmenően szárazabbá és melegebbé válhat. Ha ugyanis valóban ez történik, akkor erre jobb előre felkészülnünk a termesztés egész szerzereti illetoen. A nemzeti érdekek szolgálata szempontjából azt is helyesnek kell tartanunk, hogy az MTA Agrártudományok Osztályának Erdészeti Bizottsága most *Erdeink jövőjéért* címen vitat meg egy speciális, fontos problémakört, amelyek alapos elemzése elősegítheti, hogy korunk kihívásaira az ország e téren is megfelelő válaszokat, stratégiai döntéseket tudjon megfogalmazni. Tudjuk, hogy a táj, a természeti környezet, s így az erdő is történetileg változik, változhat. Az a kiterjedt vízvívág, láposaival, erdőszegélyeivel, amely egykor a régi Magyarországot, az Alföldet a Tisza és a Duna közöttben hosszú századokon át jellemezte, az utolsó két évszázad folyószabályozásai, a mocsarak lecsapolása, a szántóterület védelme következtében ma már egykori méretében nem létezik, csak a történeti forrásokból, egykori leírásokból rekonstruálható. Amiből persze az is következik, hogy amikor folytatni szeretnénk a fásítást, az újraerdősítés közben elindult folyamatát, akkor – mint a szakemberek rámutattak – a fajok kiválasztásánál is figyelembe kell vennünk a változásokat, az egykori vízvívág fái helyett olyanokat kell előnyben részesítenünk, amelyek a megváltozott és feltehetően még tovább változó viszonyoknak jobban megfelelnek. A természeti környezet történeti változásait nagy vonalakban a historikus is érdeklődéssel nyomom koveitheti. A részletek szakmai kidolgozását, mérlegelését, az új problémákra való figyelem felhívásának ügyét, az új koncepció kidolgozását azonban már nemzetközileg is elismert erdészeti szakembereinkre kell bízunk, akiknek fontos munkájához sok sikert és jó eredményeket kívánunk. Szeretném, ha kijelölnék azt az utat, amelyen a hazai erdészeti „fenntartható fejlődésének” biztosítása felé haladhatunk.

Ezzel az Erdészeti Bizottság nyilvános tudományos tanácskozását tisztelettel megnyitom.

Összeállította: az FM Erdészeti és Faipari Főosztály és az FM Erdőrendezési Szolgálat

ERDÉSZETI POLITIKÁNK ÉS GAZDÁLKODÁSUNK FŐBB JELLEMZŐI

(Rövid ismertető az MTA Agrártudományok Osztályának erdészeti bizottsága tanácskozásához)

1. AZ ERDÉSZETI POLITIKA NÉHÁNY ALAPELVE

Az erdészeti politika a mindenkori hazai erdőgazdálkodás értékes hagyományaira épül, visszavéve annak több, az elmúlt időszakban mellőzött elemét, és ugyanakkor korszerű tartalommal bővível illeszkedik az európai erdészeti politikához az országvillatárokat nem ismerő problémák és feladatok tekintetében.

Az erdő nem csupán termőföld a rajta található faállománnyal, hanem összetett és bonyolult életközösség, talajával, vízeivel és a benne élő és egymással szoros kölcsönhatásban álló mikroorganizmusokkal, rovarokkal, növényekkel és állatokkal. Mint a legkevésbé háborított élőhely, biztosítékot nyújt az élővilág fennmaradására, védi a talajt, a vizeket, tisztítja a levegőt, pihenést nyújt az emberek számára, meghatározza a táj arculatát, ugyanakkor anyagi javakat is szolgáltat.

Alapvetően le kell szögezni a következőket:

- az erdő szakszerű és színvonalas kezelése komoly szakismeretet és megfelelő szervezettel igényel;
- az erdőbe befektetett tőke csak hosszú távon és igen kis hatékonysággal térül meg;
- az erdő rövid távú, haszonselemléti kihasználása annak tönkremeneteléhez vezet.

Rendkívül fontos tényező az is, hogy a fatermesztési szempontból gazdaságatlan, de társadalmi szempontból nélkülözhetetlen erdőket csak úgy lehet fenntartani, ha ehhez megfelelő anyagi erőforrások állnak rendelkezésre. Ezért ma az erdőgazdálkodás nemzetgazdasági céljának az erdőkkel szemben támasztott sokrétű társadalmi igénynek hosszú távon való biztonságos (tartamos), a földhasznosítás és a talajvédelem érdekeivel összehangoltan növekvő mértékű kielégítését kell tekinteni.

Ez továbbra is gazdálkodást jelent, mely hosszabb távon a faellátás mennyiségének és minőségének javítását is lehetővé teszi, de – az eddigi szemlélettel ellentétben – nem elsősorban az éves pénzügyi eredmények növelését, hanem az erdőkben megtestesült nemzeti vagyon örökös fenntartását, mennyiségének és értékének gyarapítását, minőségének javítását, az erdőtőke anyagi és immateriális hozadéktermelő képességének tartamos fenntartását és lehetőleg növelését követeli, ami az ország erdőterületének még átmeneti csökkenését is kizárja. Az ilyen szemléletű gazdálkodás révén az erdő nyújtotta szolgáltatások mind teljesebb körben képesek a társadalom igényeinek hosszú távon való tartamos kielégítésére.

Az erdőgazdálkodás és erdőkezelés feladatait, annak végrehajtását az élővilág valamennyi elemére tekintettel kell meghatározni, illetve elvégezni. Az ember kitüntetett haszonélvezetét csak úgy szabad meghatározni, hogy a környezet terhelése, károsítása minimális, de mindenképpen nem visszafordíthatatlan kell hogy legyen.

2. ERDŐÁLLOMÁNYAINK FŐBB ADATAI 1991-BEN

Főbb terület- és erdősültségi adatok

Az 1991. I. 1-jei állapotnak megfelelő területadatok az alábbiak:

összes erdőterület	1685,8 ezer ha,
egyéb erdőgazdálkodás célú terület	128,1 ezer ha,
összes erdőgazdálkodás célú terület	1813,9 ezer ha.

Az összes nyilvántartott erdőterület országos átlagban 18,1%-os erdősültségnek felel meg. Magyarország erdősültsége a korábbi évtizedekben alacsonyabb volt, az I. világháborút lezáró békeszerződés után a 12%-ot sem érte el. Ezt követően, de főleg 1950-től végzett nagyarányú erdőtelepítések következtében cca. 600 ezer ha-ral nőtt az ország erdőterülete és érte el a jelenlegi erdősültségi szintet.

Az erdőterület növelésére a területi lehetőségek még nem zárultak le. Jelenleg 2000-ig szóló időszakra van elfogadott kormányprogram további 150 ezer ha erdőtelepítésre, de a vonatkozó kutatások a távlati lehetőségeket ennél jóval nagyobbba, 700-800 ezer ha-ra teszik a gazdaságtalan mezőgazdasági területek erdővel történő hasznosításával.

A hazai erdők elsődleges rendeltetései

Az elsődleges rendeltetéssel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az erdő természeténél fogva egyszerre több funkciót is képes betölteni: amellet, hogy fát termel, védi a talajt, tisztítja a levegőt, felüldülést nyújt stb. Elsődleges rendeltetésként az a funkció kiemelt, amelyre a gazdálkodás irányul erdőrésztel szinten.

Az erdők közszolgáltatási funkciói iránt főleg az utóbbi évtizedben növekedtek az igények. Ennek hatására az elsődlegesen védelmi, közjóléti erdők aránya az 1970. évi 8,5%-ról 1991-re 16,8%-ra emelkedett.

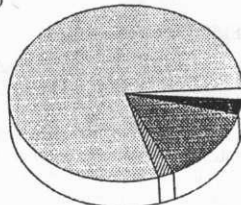
ERDŐTERÜLET MEGOSZLÁSA ELSŐDLEGES RENDELTETÉS SZERINT

1991.I.1.

Országos összesen

Fatermelési:
1332,2 (79,0%)

ezer ha

Egyéb rend.:
33,8 (2,0%)
Közjóléti:
47,2 (2,8%)
Védelmi:
235,1 (14,0%)
Szaporítóá.+vagd.:
37,5 (2,2%)

Forrás: Erdőadattár

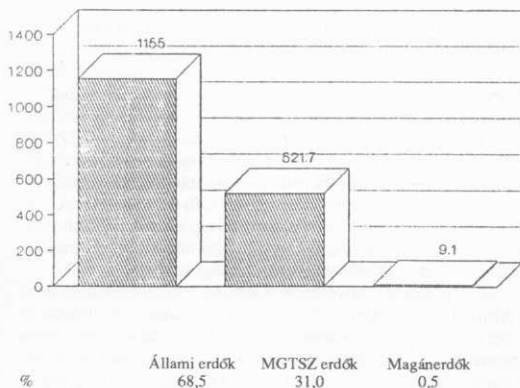
ERDÉSZETI POLITIKA

Hangsúlyozni kell, hogy az új erdészeti politikában az erdőgazdálkodás legfontosabb feladatai az erdők védelmi (védő és védeti) funkciójával függnek össze. Elsőbbséget ez a funkció azért kapott, mert globális, és ezen belül a lokális létfennmaradásnak alapfeltétele a megfelelő környezet, az élővilág változatossága.

Az erdőterületek tulajdonviszonyai

ERDŐTERÜLET MEGOSZLÁSA SZÉKTOROK SZERINT

1991. I. I. ezer ha Összes erdőterület: 1685,8 ezer ha

A magánerdők aránya ma még igen alacsony, 0,5%. A társadalmi-gazdasági átalakulással összefüggésben a tulajdonosi változások a magánerdők növekedését eredményezik elsősorban a mg.-i termelőszövetkezeti erdők teljes privatizálásával.

Faállományaink egyes jellemző adatai

Az ország faállományainak jelenlegi állapotát a termőhelyi és környezeti adottságok függvényében az elmúlt több évtized erdőgazdálkodása alakította ki. A jellemzők közül itt kiemelten a **fafajösszetételt** és az **élőfakészlet alakulását** mutatjuk be.

Hazánk területe a lomboserdők zónájába tartozik. Az őshonos lombos fafajok az összes faállománnyal borított terület ca. 55%-át foglalják el, közülük legértékesebbek a tölgyek és a bükk. Kedvező, hogy a tölgyek területe hosszú idő óta növekvő.

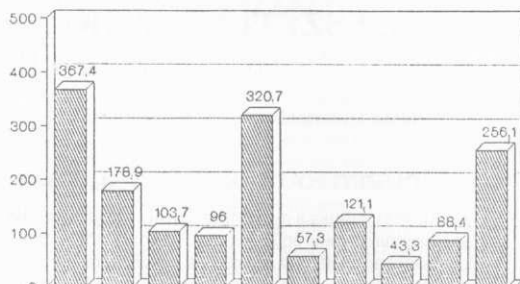
Élőfakészlet alakulása

Az élőfakészlet *része a nemzeti vagyonnak*. A hazai erdők jelenlegi (1991. I. I.-i) összes élőfakészlete 290,9 millió brutó m³ (kéreggel, gallyal együtt).

Az élőfakészlet fafajcsoportonkénti alakulásáról a következő ábra tájékoztat. Az élőfakészlet nagy részét, 86%-át a lombos fafajok teszik ki, közülük is kiemelkedik a tölgy-fafajcsoport 27%-os aránnyal. Az őshonos fafajok a területarányhoz képest itt kedvezőbb arányt, cca. 70%-ot képviselnek.

TERÜLETMEGOSZLÁS FAFAJCSOPORTOK SZERINT

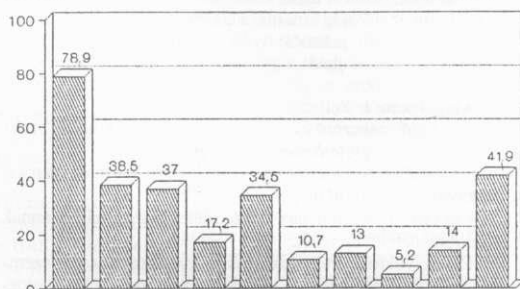
1991. I. I. ezer ha Országos összesen

Tölgy Cser Bükk Gyerty. Akác E.kem. N.nyár H.nyár E.lágy Fenyő
% 22,5 11,0 6,4 5,9 19,6 3,5 7,4 2,6 5,4 15,7
Forrás: Erdőadattár + folyamatban lévő erdősítesek

ÉLŐFAKÉSZLET FAFAJCSOPORTONKÉNT

1991. I. I. millió m³ Összes élőfakészlet: 290,9 millió m³

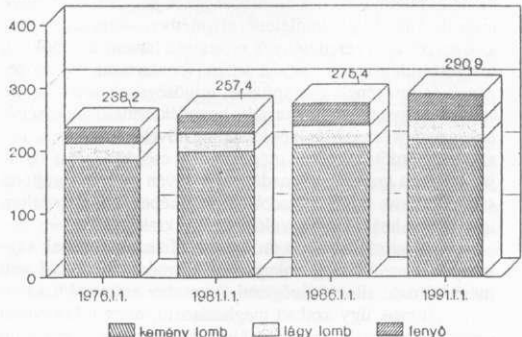

Tölgy Cser Bükk Gyerty. Akác E.kem. N.nyár H.nyár E.lágy Fenyő
% 27,1 13,2 12,7 5,9 11,9 3,7 4,5 1,8 4,8 14,4
Forrás: Erdőadattár

Az élőfakészlet az elmúlt 15 évben a következő ábra szerint változott:

ÉLŐFAKÉSZLET VÁLTOZÁSA 1976-1991.

millió m³ Országos összesen

Forrás: Erdőadattár

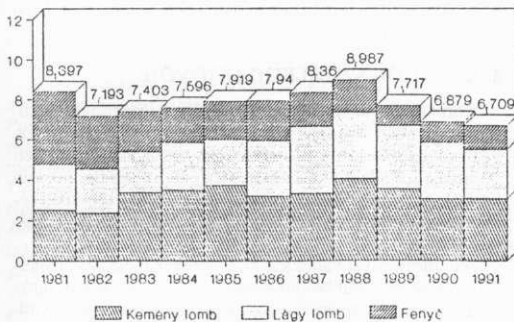
A számadatok tehát az élőfakészlet folyamatos gyarapodását jelzik. A növekedéseket az évenként képződött fanövedék és az évenként kitermelt fatérffogat pozitív különbségei eredményezték. A viszonylag magas növedék képződését a jelentős arányban lévő fiatal és középkorú állományok idézték elő.

3. ERDŐGAZDÁLKODÁSI ADATOK

A hazai erdőgazdálkodás elmúlt évtizedbeni naturális teljesítményi adatai közül az **erdőtelepítések és fásítások, erdőfelújítások, fakitermelések** egyes jellemző adatai kerülnek bemutatásra.

ERDŐTELEPÍTÉSEK ÉS FÁSÍTÁSOK ALAKULÁSA 1981-1991

ezer ha Országos összesen

Forrás: Erdőtervi mérlegbeszámolók országos összesítője

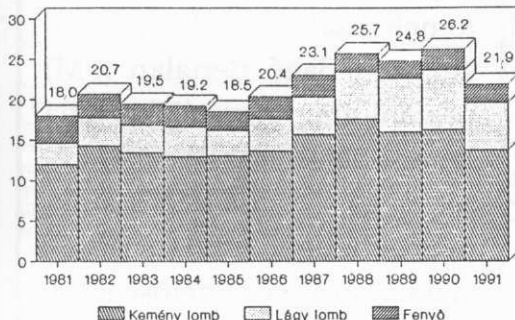
Az erdőtelepítések és fásítások zöme az állami gazdaságok és mg.-i termelőszövetkezetek területein valósult meg.

Az erdőtelepítések pénzügyi forrása az állami költségvetés. Az erdőfelújítások pénzügyi forrása az Erdőfenntartási Alap, amelybe a gazdálkodók fakitermelésük után meghatározott járadékot fizetnek be.

Forrás: Erdőtervi mérlegbeszámolók országos összesítője

ERDŐFELÚJÍTÁSOK ALAKULÁSA 1981-1991

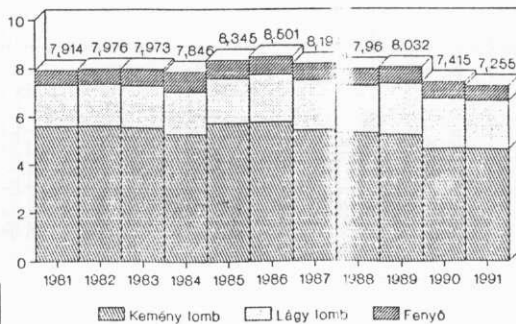
ezer ha Országos összesen

Forrás: Erdőtervi mérlegbeszámolók országos összesítője

FAKITERMELÉS ALAKULÁS 1981-1991

millió bruttó m³ Országos összesen

4. ERDEINK EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTA

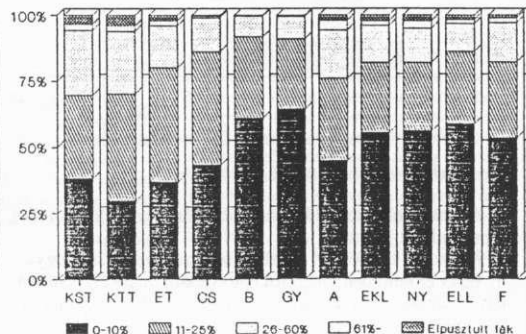
Az 1970-es évektől kezdődően Európa-szerte megnövekedtek az erdők gyors és nagyarányú degradációjára utaló jelek, csökkent az erdők stabilitása. A kedvezőtlen folyamat erdeinket sem kerülte el, főleg az utóbbi évtizedben fokozódtak a károsítások, betegségek. Az erdők sokoldalú szerepüket viszont csak akkor tudják betölteni, ha egészségileg stabilak.

Erdőink egészségi állapotáról a nemzetközi megfigyelési rendszer keretében 1988-tól évenként folynak megfigyelések, felmérések. A felmérés módszere azon alapul, hogy a fák lombzata meghatározó indikátora a fák kondíciójának, tehát a levélvesztésből és elszíneződésből következtetni lehet az egészségi állapotr.

A levélvesztésre vonatkozó megfigyelésekről fajonként és kárfokozatok szerint a következő két ábra ad tájékoztatást.

LEVÉLVESZTÉS 1991-ben

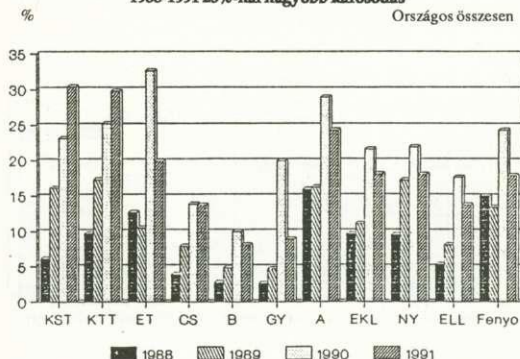
% Országos összesen

Forrás: Orsz. egészségi állapot adatai

ERDÉSZETI POLITIKA

LEVÉLVESZTÉS 1988-1991 25%-nál nagyobb károsodás

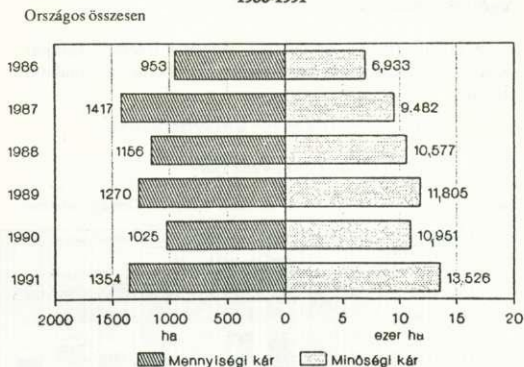

Forrás: Orsz. ei. állapot adattár

Az eddigi évek vizsgálatai a kocsányos és kocsánytalan tölgyekre nézve mutatják a legkevezőtlenebb képet. E két igen értékes fafajunkra vonatkozó levélvésztes mérési eredmények fokozatosan romló egészségi állapotot jeleznek.

Az egyes kártípusok közül célszerű ki térni a **vad okozta károsításokra**. Az erdei vadkárok túlnyomó részben az erdősítésekben keletkeznek, a károsítás mértékét az erdősítések évenkénti felvételei rögzítik. A következő ábra ezek országos összegzett adatait mutatja be.

ERDŐSÍTÉSEKBE KELETKEZETT VADKÁROK 1986-1991

Forrás: Erdősítések műszaki átvételi jegyzőkönyve

A fenti ábrán szereplő mennyiségi kár az erdősítések teljes kipusztulását jelenti.

A károkat elsősorban a szarvas okozza. Itt meg kell jegyezni, hogy érdeinkben világhírű nagyvadállomány él. A túlzottan elszaporodott nagyvadállomány sok esetben nagymértékben károsítja az erdőt, és akadályozza az erdők felújítását, nevelését. Az erdő fenntartása érdekében a megfelelő egyensúly megteremtése kiemelten fontos feladat.

5. KÖZJÓLÉTI ÉS VÉDELMI FELADATOK

Az erdők többcélú haszna és az irántuk fellépő társadalmi igény az erdőgazdálkodó feladatai közé sorolja a védelmi és szociális-üdülési tevékenység ellátását is. A mintegy 2,8% elsődlegesen közjóléti és 14,0% védelmi rendeltetésű területen az erdőgazdálkodók különleges gazdálkodói eljárásokat alkalmaznak.

A szociális szolgáltatások évi mintegy 120 millió Ft-ot igényelnek, amelynek jelentős részét állami forrás fedezi.

Jó példaként megemlíthetők a városi és városkörnyéki parkerdők, sportlétesítmények, a pihenés célját szolgáló erdei berendezések és nem utolsósorban a mintegy 200 km-en közlekedő Állami Erdei Vasutak.

Az erdőgazdálkodás a szociális feladatok felvállalásával nagy szerepet játszik a munkaerő újratermelésében, ugyanakkor a védelmi funkció biztosításával jelentős hányadot vállal az ország környezeti állapotának javításában.

6. AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS JÖVŐJE

Korunkban a társadalom erdőszemlélete, az erdőgazdálkodóval szemben támasztott igénye nagymértékben változik. Emiatt elsősorban az északi félteke országainak erdőszeti politikája forradalmi változáson megy át. Ez alól hazánk sem kivétel. A bevezetetőben megfogalmazott erdőszetpolitikai célok megvalósításához azonban a társadalom segítő támogatása szükséges.

Az erdőszepályát választott szakemberek megfelelő háttérrel hivatásterületükből fakadóan készek nemzeti kincsünknek, az erdőknek gyarapítására, a köz céljainak odaadó szolgálatára.

Az Állami Vagyonkezelő Részvénytársaság konzultációs eligazítást tartott a hatáskörébe tartozó 19 erdőgazdaság és az Erdért Vállalat vezetőinek, szakértőinek. Az értekezleten Bagó Bertalan (FM) felajánlotta, hogy tájékoztatja lapunk olvasóit az Rt. működésének és a gazdálkodás szakmai-pénzügyi tendenciáinak alakulásáról, kezelhetőségéről.

DR. MÁTYÁS CSABA

Erdőrezervátum: új koncepció tör utat

A hazai erdészeti gyakorlat az eddigiekben csak szűk körben szerzett tudomást arról, hogy számos európai országban erdőterületeket különítenek el abból a céltől, hogy megfigyelhetők legyenek bennük azok a természetes folyamatok, amelyek az emberi beavatkozások (fahasznalet, legeltetés, vadgazdálkodás stb.) mellett nem érvényesülhetnek. A munka az őserdő jellegű területekkel kezdődött, de hamarosan bevontak addig erdőgazdálkodás alatt álló, természetközeli állományokat is, hiszen valódi őserdők Európában alig találhatóak, másrészt az érintetlenül maradt erdők az erdei társulások, illetve termőhelyek csak nagyon szűk körét képviselik – rendszerint montán fekvésű, meredek lejtők, szurdokok állományai. Az erdőrezervátumok kialakításának külföldi és hazai előzményeiről, az utóbbi évek-hónapok nemzetközi kezdeményezéseiről, valamint a földművelésügyi és a környezetvédelmi tárca feladatairól és intézkedéseiről lapunk 1992. novemberi számában *Holdampf Gyula* számolt be.

A hazai erdőrezervátumok létesítésével, koncepciójával kapcsolatban még meglevő bizonytalanságok tisztázására, a vélemények egyeztetésére 1992. október 22-én Sopronban vitautalást szerveztünk. Az ülést *Prof. Kurt Zukrigl* (bócsi agráregyetem) nagy figyelemmel kísért előadása nyitotta meg, majd a felkért hozzászólók (*dr. Simon Tibor*, ELTE; *dr. Kovács Mátyás*, KTM; *dr. Halupa Lajos*, ERTI; *Czajlik Péter*, Erdőrezervátum Alapítvány; *Agócs József*, EFFE) után széles körű vita alakult ki. A vita alapján kikristályosodott véleményem a levezető elnök nézőpontjától, amely tagadhatatlanul erdészeti szempontokat helyez előtérbe, az alábbiakban adjuk közre.

Az erdőrezervátum fogalom meghatározása

Az erdőrezervátum háborítatlan erdőállományokban lezajló dinamikus folyamatok (szukcesszió) megfigyelésére szolgáló, legszigorúbb korlátozás és/vagy természetvédelem alatt álló erdőterület. Az „erdőrezervátum” elsődleges rendeltetésének kitűzése az Országos Erdőrezervátum Bizottság javaslata alapján az erdőfelügyelőség feladata.

Az erdőrezervátum és a természetvédelmi oltalom alatt álló területek között az az elvi különbség, hogy az előbbinél mindenfajta emberi beavatkozás eleve ki van zárva, a védelem a teljes ökoszisztémára (a biocénózis összes fajára, a holt szerves anyagra és a biotóptra is) kiterjed, míg a klasszikus természetvédelem elsősorban a ritka vagy veszélyeztetett fajok, cönózisok, természeti emlékek megőrzésére (konzerválására) irányul, az erdőrezervátumok kijelölésének súlypontjai átlagos, illetve jellegzetes erdőállományok. Ennek megfelelően az erdőrezervátum kijelölésénél annak természetvédelmi értéke nem meghatározó feltétel. Az erdőrezervátumban a dinamikus állapotváltozást nem korlátozzák, így idővel a kijelöléskori helyzettel lényegesen eltérő viszonyok alakulhatnak ki.

Az erdőrezervátumok létrehozásának célkitűzése

A természetes struktúra, a dinamikus folyamatok nyomon követése az erdőrezervátumot fontos referenciaterületé teszi, ahol a „biológiai automatóm” (*Zukrigl*) tanulmányozható. Az eredmények az erdőgazdálkodás számára közvetlenül hasznosíthatók, de ugyanígy a biológiai tudományok számára is nagy jelentőségűek; pl. a növénytársulástan számára az erdőrezervátumok fontos típus-területekké válhatnak.

Kutatási bázis szerepük mellett a faji, ökológiai, genetikai és cönológiai diverzitást megőrző, természetvédelmi funkciójuk is jelentős. A gazdálkodás alatt álló területekről kiszorult fajok számára refugiumként és a visszatelepülés bázisaként szolgálnak, ezáltal a rezervátumok a bioszféra stabilitásának megőrzéséhez is hozzájárulhatnak. Nem hanyagolható el jelentőségük az oktatás, a szemléletformálás és a szakmai propaganda tekintetében sem.

A kiválasztás és fenntartás feltételei

Kijelölésre olyan földrajzilag jól elhatárolható, a természetes állapothoz (lehetőleg) közeli erdőterület alkalmas, amely beavatkozás nélkül általában önfenn tartásra képes, elsősorban jellegzetes, elterjedt erdőállulást, illetve termőhelyet képvisel, és ahol a külső zavaró hatások minimalizálhatók (vadkár, immisszió).

Az erdőrezervátum lehetőség szerint nagyobb erdőtömbben helyezkedjen el, ahol a magterület körül védőzóna is kialakítható. A magterület minimális nagysága hegyvidéken 30 ha, sík vidéken 20 ha, de alkalmas környezet esetén esetenként ennél kisebb terület is kijelölhető. A védőzóna célszerű nagysága a magterületnek mintegy háromszorosa, ezen az erdőgazdálkodást úgy mértékben kell korlátozni, hogy a magterület zavaratlansága fennmartható legyen. A kijelölt terület tartós védelmét jogilag ki kell érteni.

A kiválasztott állomány alkalmazhatóságát előzetes vizsgálatok alapján kell eldönteni. Az állomány a dinamikus folyamatok mielőbbi beindulása végett lehetőség szerint

idős korosztályba tartozzék. Indokolt esetben fiatalabb, sőt nem őshonos fafajokból álló erdőállomány is kijelölhető.

A természetes folyamatok zavartalanlansága miatt a vadállományt a károsítási küszöb alatt kell tartani, vagy a terület magját be kell keríteni. Ugyanezért az erdőrezervátumot a látogatott területektől minél tovább kell kijelölni és rendszeres látogatását korlátozni.

A dinamikus folyamatok megfigyelése, nyomon követése csak rendszeres megfigyeléssel, állapotlelvétellel oldható meg. Ennek feltételeit lehetőség szerint meg kell teremteni.

Érintett terület nagyság

A jelenleg javaslatba hozott, mintegy 140 területből a felsorolt kritériumok alapján kell a legmegfelelőbbeket kiválasztani. Erre a célra elsősorban a ma már fokozott védelem alatt álló területeket, a bioszféra-rezervátumok, nemzeti parkok alkalmas erdőterületeit kell igénybevenni.

A kijelölés első ütemében az FM illetékesei mintegy 10-15, összesen legalább 1000 hektár kitevő rezervátum létrehozását tervezik engedélyezni. Távlati célnak az erdőterület 1(-5)% ának kijelölése képzelhető el. Ez természetesen csak lépcsőzetesen történhet.

A kijelölés során számos olyan területre tettek javaslatot, amely az erdőrezervátum itt ismerteti koncepciójának nem felel meg, viszont megőrzése természetvédelmi érdek. Ilyen esetben az oltalom más, eddig is használtos formáit kell alkalmazni (pl. fokozottan védett terület).

A kijelölés várható eljárásrendje

Jelen pillanatban sem a természetvédelmi jogszabályok, sem az erdőtvény nem adnak megfelelő jogalapot az erdőrezervátumok létrehozására. A jogi kereteket mindkét tárcának még ezután kell megteremteni.

A KTM és az FM első lépéséknél már létrehozta mind regionális, mind országos szinten a javaslattevő szerveket. Regionális erdőrezervátum bizottság alakult minden természetvédelmi igazgatósági körzetben, amelynek tagjai az illetékes természetvédelmi igazgatóság, az erdőfelügyelőség, az erdőrendező és az erdőgazdász képviselői. A bizottságok feladata az alkalmas területek kiválasztásán kívül az erdőrezervátumok kezelésének és fenntartásának ellenőrzése lesz.

Az országos Erdőrezervátum Bizottság feladata a javaslatok elbírálása, a legalkalmasabb területekről javaslat előterjesztése a szaktárca felé. A bizottság hatáskörébe tartozik a rezervátumokkal kapcsolatos teendők meghatározása, a kutatások szervezése és irányítása is.